

Várkonyi Beáta

A Waldorf-iskolába járó fiúk és lányok verbális megnyilvánulásainak összehasonlítása

Avagy ki beszél/ír többet a szegedi Szabad Waldorfban?

Bevezető gondolatok

Dolgozatomban a Waldorf témakörét kapcsoltam össze a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások vizsgálatával a társadalmi nem különbségei szerinti nézőpontokból. Témaválasztásomat a Waldorf háttérbe szorítása indokolja: a 100 éve Európában, 30 éve Magyarországon is működő iskolatípus viszonylag kevés figyelmet kap, s kevés kutatás vizsgálja a steineri iskolarendszert. Vekerdy Tamás (Vekerdy 2014) gyermekpszichológus sokat foglalkozik az oktatási intézményeket is érintő kérdéskörrel, s határozottan vallja, hogy a Waldorf – a hagyományos rendszertől eltérően – a gyermek személyiségének kibontakozásáért munkálkodik. Témaválasztásomat erősíti továbbá a számos – e területet érintő – téves információ is: ismeretek hiányából fakadóan sokan azt hiszik, hogy eme alternatív iskola tagjai valamilyen enyhe, középsúlyos vagy súlyos fogyatékkal küzdenek. Ezt a tévhitet szeretném eloszlatni munkámmal.

Célkitűzésem

Jelen kutatás célja a Waldorf-iskolába járó gyerekek verbális megnyilatkozásainak vizsgálata, valamint a két nem nyelvhasználati különbségeinek megismerése. A szegedi Szabad Waldorf Általános Iskola és Gimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola (a továbbiakban: a szegedi Szabad Waldorf Iskola) ötödik és nyolcadik osztályában végeztem kutatásomat.

A téma létjogosultságát bizonyítja az a tény is, mely szerint kevés magyar tanulmány született a Waldorf-pedagógia hatásairól, sőt a verbális megnyilatkozásokat – tudomásom szerint – még nem kutatták. Feltételezésem szerint a steineri szabad szellem, a biztonságos környezet, az osztálytanító szerepe merőben hozzájárul a gyerekek kommunikációjának fejlődéséhez.

A nemi sztereotípiák átértékelése miatt tartom fontosnak a nembeli különbségek vizsgálatát. Valóban a nők/lányok többet csacsognak? Az alábbiakra keresem a választ:

Kérdéseim

A társadalmi nemek szempontjából milyen jellemző különbségek vannak a Waldorf-diákok írásbeli és szóbeli megnyilatkozásaiban?

Milyen eltérés található az 5. és a 8. osztály között nemek szerint?

Milyen tényezőknek és hatásoknak tulajdoníthatjuk az esetleges eltéréseket?

Hipotéziseim

A három hipotézisem alapját a saját (oktató-nevelő munkám során) szakmai tapasztalatom adta:

H1: Az ötödikes fiúk és lányok verbális megnyilvánulási arányaiban nincs szignifikáns különbség.

H2: Nyolcadik osztályban szignifikáns eltérés van a lányok és a fiúk között az órákon használt szavak számának tekintetében.

H3: Az ötödikes és a nyolcadikos lányok a tanórai kommunikációban (írásban és szóban) szignifikánsan több szót használnak, mint az ötödikes és nyolcadikos fiúk.

A Waldorf-pedagógia lényege

A Waldorf-pedagógia története

Az első Waldorf-iskola 100 éve, 1919 szeptemberében nyitotta meg kapuit Németországban. Az oktatás-nevelés célkitűzése az volt, hogy együttes erővel magasabb szintre juttassák az emberiséget. Rudolf Steiner úgy gondolja, a pedagógiának a pszichológiára kellene támaszkodnia, amely – véleménye szerint – az antropozófiából eredeztethető (Steiner 1993); valamint összhangban kellene tartani a testi-szervezeti részünket a lelki-szellemi résszel.

A főtanítás

A steineri pedagógia különlegessége az epochális rendszerben történő ismeretszerzés, amely azt jelenti, hogy váltogatva, körülbelül három-

vagy négyhetes ciklusban folyik egy-egy közismereti tárgy tanítása, tanulása. A foglalkozás, amely a hétköznapi szóhasználatban a *főoktatás* vagy az *epocha* nevet viseli, minden alkalommal 120 perces. A főoktatás 8 és 10 óra között zajlik, s ennek viszonylag állandó rendje, menete van. Bizonyos részek sorrendje osztálytanítónként változhat.

A főtanítás egy lehetséges, általam ismert és használt rendje:

- I. *Beszélgetőkör*, amelyben a tanulók elmondhatják az osztálytanítónak és az osztálytársaiknak, hogy mi foglalkoztatja őket, illetve mi történt velük előző nap.
- II. *Fohász*, amely egy közös versmondásban teljeseedik ki. A versmondást egy közös üdvözlés követi („*Jó reggelt kívánok, kedves 3. osztály!*”, a válasz egyszerre a „*Jó reggelt kívánok, kedves Kati néni!*”).
- III. *Bizonyítványversek*. Előző tanév végén a bizonyítványa mellé minden gyermek kap egy személyre szóló verset (úgynevezett *bizonyítványverset*) az osztálytanítótól, melyet minden diák egy héten egyszer elmond.
- IV. *Ritmikus kör vagy ritmikus rész*, amely a steineri iskola egyik kulcsa. Itt éneklés, hangszeres rész (furulyázás, dobolás, zongorázás stb.), babzsákozás, mozgásfejlesztő játék stb. veszi kezdetét.
- V. *Gyakorló rész*. 10-15 perces helyesírási, olvasási, szövegértési, számolási feladatok, gyakorlatok önálló megoldása következnek.
- VI. *Főtanítás vagy epocha*. 45-50 percet ölel fel a tömbösített epocha, melynek során a kerettantervben meghatározott tárgyak kerülnek terítékre.
- VII. *Történetmesélés*. Az óra utolsó 10-15 percében – koruknak megfelelő – olyan regényt olvas fel a pedagógus a gyerekeknek, amely kapcsolódik az évfolyam fő témájához.

Az osztálytanító szerepe

Szerepe igen fontos az osztályok életében: ő tölti a legtöbb időt a tanulókkal. Ideális esetben nyolc évig kíséri őket: a főoktatást, valamint a szakórák nagy részét is az osztálytanító tartja. Ez a felek közötti sok minőségi idő segít kialakítani a kötődést és a bizalommal teli légkört. Az osztálytanító figyelemmel kíséri és segíti a tanulók szellemi, lelki, testi fejlődését, követi tanítványai személyiségének alakulását, külön figyelmet fordít a hátrányos helyzetű vagy nehezebb körülmények között lévő tanulóknak segítésére.

Az ünnepek jelentősége

Minden évben több mint tíz ünnep szerepel a Waldorf-iskolák programjában. Ezek az ünnepek a hagyományos iskolai ünnepektől szerkezetileg eltérnek: kiemelt szereppel bírnak, s itt nem az osztály legjobb mese- és versmondói lépnek fel, hanem mindenki: az egész osztály együttesen. Általában énekelnek, hangszereken játszanak, s bemutatják azt, amit tanultak a főtanítás alatti ún. *ritmikus körben*.

Szakirodalmi áttekintés

Életkori sajátosságok

Ötödikben „*a tanuló számára a tanító az elsőrendű lelki tájékozódási pont*” (Lindenberg 2004: 67). Az ebben az életkorban megjelenő analízáló, kísérletező, kutató lelkület tovább erősödik, s a jól ismert *madáchi* kérdésekre (mi az élet értelme stb.) keresi a választ. Ebben az életkorban javul az emlékezőképesség, az időérzék, a felelősségérzet, az intellektuális képesség. Büszkeséget éreznek a saját munkájuk iránt, emiatt az előző évekhez képest több időt és energiát fektetnek feladataikba. Az ötödik év a fordulópont a gyermekkor és a pubertáskor között.

Wilkinson úgy véli, hogy a tizenegyedik év körül mind fizikailag, mind mentálisan megváltozik a gyermek. A nyolcadikosok életkori sajátossága a csökkenő lágyság, a mutáció megjelenése és a menstruáció kezdete (Wilkinson 1990). Lindenberg szerint serdülőkorban a tanár már nem a tájékozódási pont szerepét tölti be, mint ahogyan eddig (Lindenberg 2004). Ez a tanév vet véget az osztálytanítóval töltött közös éveknek és élményeknek, s ennek a lezárását együtt dolgozzák fel.

A társadalmi nem és a nemi sztereotípiák

Huszár Ágnes szerint általános tény a két nem nyelvi képességeiben rejlő különbségeket illetően, hogy a lányok bőbeszédűek. Ezt az általánosságot bizonyították is az egyik kísérletben, ahol két napig a kísérleti személyekre erősítettek egy-egy mikrofont. A vizsgálat eredménye azt mutatta, hogy a nők 50 százalékkal több szót ejtettek ki a férfiakhoz képest (Huszár 2009).

Egy középiskolások és tanáraik interakcióit vizsgáló kutatásban Jim Duffy és munkatársai arra az eredményre jutottak (vö. F. Lassú 2004), hogy a női tanárok többet kommunikálnak a fiú diákokkal, mint a lányokkal. Azonban a tanított tárgy befolyással bíró tényező. Továbbá azt talál-

ták, hogy a férfi matematikatanárok egyenlő mértékű interakciót bonyolítanak mind a lányokkal, mind a fiúkkal.

A fiúk több alkalommal felelnek, többször szólítják fel őket tanítási órán, mint a lányokat. Sőt, a kérdésfeltevések is különbözőek: a lányoknak zárt kérdéseket fogalmaznak meg, a fiúknak pedig nyitottakat (Beal 1994). Önmagában ez az eredmény is önbeteljesítő jóslatként hathat a gyermeki fejlődésre.

A vizsgálat és a minta bemutatása

A kutatás 2019 tavaszán valósult meg a szegedi Szabad Waldorf Iskolában. E kvantitatív szemléletű kutatásban a természetes megfigyelést alkalmaztam mind az írásbeli, mind a szóbeli kommunikáció tanulmányozásában – ötödikben és nyolcadikban egyaránt.

Vizsgálataimhoz a hozzáférés-alapú, avagy a kényelmi (nem valószínűségi) mintavételt választottam. Mindkét osztályban tanítok, így a vizsgálatot impliciten, az órák keretén belül lehetett megszervezni. Tartottam annak lehetőségétől, hogy ha hospitálnék más osztályokban, nem a való eredményt kapnám: a félénkebbek, szégyenlősebbek a hospitálás hatására visszahúzódnának, kevesebbet beszélnének, szerepelnének az órán, s ez torzításban manifesztálna. Így a szorongáskeltést és a kudarckerülést megelőzve döntöttem a két általam tanított osztály mellett.

Kutatásomban összesen 31 tanuló vett részt (összesen 20 lány és 11 fiú), akiket két életkori csoportból választottam ki: 11–12 évesek (9 lány és 8 fiú) és 14–16 évesek (11 lány és 3 fiú). Mindannyian waldorfosok minimum 9 hónapja, maximum 7 éve és 9 hónapja. A gyerekek hasonló kulturális és szociális háttérrel rendelkeznek. A nemek aránya sajnos nem egyezett meg a nagyobb korcsoportnál, csupán a kisebbnél. Minden gyermek tipikus fejlődésű, ép halló, ép látó és ép intellektusú.

Az írásbeli kommunikáció mérésének ismertetése, az eredmény bemutatása

Az ötödikes tanulók írásbeli produktumai

A fogalmazások a szünetben (február 14–19. között) történekről születtek. A szünet utáni első iskolai napon kértem meg a gyerekeket, hogy írják le a hat nap eseményeit. Egy tanítási szakóra (45 perc) állt rendelkezésükre a gondolataik szavakba öntésére. Az instrukció az volt, hogy minél részletesebben próbálják bemutatni a majdnem egyhetes szünet történéseit.

Az ötödikes tanulók írásbeli produktumainak elemzése

A lányok közül H. írta a legrövidebb fogalmazást, amely 50 szót jelentett; a leghosszabbat pedig L., s ez 121 szót tartalmazott. A lányoknál N. írta a leghosszabb ideig a 83 szavas fogalmazását. A fiúknál 27 szót foglalt magában a legkisebb szószámú írás, amely B.-től származott; s 145 szót ölelt fel a legtöbbet mesélő diák, D. fogalmazása. (Az 1. táblázatban a gyerekek nevének kezdőbetűi, valamint a leírt szavak száma található.)

A lányok keresztnéveinek kezdőbetűje:	A fogalmazásban szereplő szavak száma:	A fiúk keresztnéveinek kezdőbetűje:	A fogalmazásban szereplő szavak száma:
N.	83 szó	B.	27 szó
S.	118 szó	Á.	144 szó
L.	121 szó	Á.	132 szó
A.	73 szó	Á.	58 szó
A.	71 szó	R.	110 szó
H.	50 szó	M.	127 szó
N.	102 szó	D.	145 szó
Z.	72 szó	Á.	105 szó
A.	86 szó		
Összesen:	776 szó		848 szó

1. táblázat: Az ötödikes lányok és fiúk keresztnéveinek kezdőbetűi, valamint az írásokban szereplő szavak száma

A statisztikai számításokat az SPSS-szel végzem. E kérdésnél a kétmintás T-próbát használtam. Az F-próba eredménye szerint (3. táblázat) az mondható el, hogy az ötödikes fiúk és lányok írásbeli feladataikban szereplő szavak száma nem különbözik szignifikánsan egymástól ($t=1,207$; $df=15$; $p=0,246$).

	nem	N	Mean
írásban	fiú	8	106,00
	lány	9	86,22

2. táblázat: A kétmintás T-próba eredményei

írásban	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Equal variances assumed	2,043	0,173	1,207	15	0,246
Equal variances not assumed			1,168	10,621	0,268

3. táblázat: Az F-próba eredményei

A nyolcadikos tanulók írásbeli produktumai

A nyolcadikos gyerekek fogalmazása a márciusi háromnapos hétvégéről szóló élménybeszámolóként született. Az instrukció ugyanaz volt: készítsenek minél részletesebb leírást a szünetükről. Rendelkezésükre szintén negyvenöt perc állt, de egy diáknak – helyettesítésből fakadó duplaóra lévén – átnyúlt a második órára a papírra vetés.

A nyolcadikosok írásainak elemzése

A fiúknál a legkevesebbet Cs. írta (89 szó), míg G. a legtöbb szót tartalmazó írást készítette. A lányoknál 736 leírt szó volt a legtöbb, amely B.-től származott; a Cs. által írott 120 szavas fogalmazás pedig a legkisebb szókészletű. Az adatok a 4. táblázatban szerepelnek részletesen – a keresztnevek kezdőbetűivel.

Nagy meglepetést okozott a két nem közötti szószámbeli hatalmas szakadék. Valószínűsítettem, hogy e téren lesz különbség a két nem között, de ekkorára nem számítottam. Érdekesség továbbá, hogy a 403 szót leíró lány, E. ugyanannyi idő alatt írta meg fogalmazását, mint a fiúk közül B., aki összesen 165 szót írt. Az 510 szavas írása egy másik lánynak, E.-nek született, ő fogalmazta még a másik órába átnyúlóan is feladatát.

A lányok átlagos szómenyisége 351,9; a fiúké 142,66 (5. táblázat). A nyolcadik osztály összesen 4 299 szót vetett papírra a síszünet élményeiről. A statisztikai számításokat e kérdésnél is a kétmintás T-próbával végeztem (6. táblázat), mely segítségével elmondható, hogy a nyolcadikos fiúk és lányok írásbeli feladataiban szereplő szavak száma nem különbözik szignifikánsan egymástól ($t=-1,835$; $df=12$; $p=0,091$).

A lányok keresztneveinek kezdőbetűje:	A fogalmazásban szereplő szavak száma:	A fiúk keresztneveinek kezdőbetűje:	A fogalmazásban szereplő szavak száma:
E.	510 szó	G.	174 szó
B.	736 szó	Cs.	89 szó
E.	403 szó	B.	165 szó
B.	190 szó		
Zs.	170 szó		
R.	357 szó		
Cs.	120 szó		
S.	123 szó		
Cs.	403 szó		
L.	494 szó		
J.	365 szó		
Összesen:	3 871 szó		428 szó

4. táblázat: A nyolcadikos lányok és fiúk kezdőbetűi és az írásokban szereplő szavak száma

	nem	N	Mean
írásban	fiú	3	142,66
	lány	11	351,90

5. táblázat: Szómennyiségmérés

írásban	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Equal variances assumed	2,685	0,127	-1,835	12	0,091
Equal variances not assumed			-3,295	11,984	0,006

6. táblázat: A kétmintás T-próba eredményei

Az ötödikesek és a nyolcadikosok írásainak értelmezése, jellemzése

A két korosztályt figyelve nagyon feltűnő volt, hogy az ötödikesek sokkal lassabban fogalmaztak, megfontoltabban írták le gondolataikat, mint a nyolcadikosok. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy az ötödikes N., aki 83 szót írt, ugyanannyi idő alatt írta meg fogalmazását, mint a nyolcadikos L., aki 494 szót vetett papírra. Az ötödikesek 1 624-et, a nyolcadikosok pedig 4 299 szót foglaltak mondatba, csaknem háromszorosát, annak ellenére, hogy az ötödikesek osztálylétszáma három tanulóval több.

A nemek szerinti szavak száma

A lányok összesen 4 647 szót használtak a fogalmazásokban, míg a fiúk csupán 1 276-ot. Összehasonlításkor figyelembe kell vennünk a lányok és a fiúk létszámát is (20 és 11), hiszen majdnem feleannyi a fiú, mint a lány. A lányok tanulónkénti átlagos szómennyisége 232,35; a fiúké pedig 116 (7. táblázat).

A kétmintás T-próba (8. táblázat) segítségével az derül ki, hogy az ötödikes fiúk és lányok, valamint a nyolcadikos fiúk és lányok írásbeli feladataikban szereplő szavak számában szignifikáns különbség található ($t=-2,558$; $df=22,430$; $p=0,018$).

A két osztály írásban leadott fogalmazása összesen 5 923 szót tartalmazott, a tanulónkénti átlagos szómennyiség 191,06 volt.

	nem	N	Mean
írásban	fiú	11	116,00
	lány	20	232,35

7. táblázat: A tanulónkénti átlagos szómennyiség

írásban	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Equal variances assumed	18,619	0,000	-1,944	29	-116,35
Equal variances not assumed			-2,558	22,430	0,018

8. táblázat: A kétmintás T-próba eredményei

A szóbeli kommunikáció mérésének ismertetése, az eredmény bemutatása

Az ötödikesek szóbeli kommunikációjának vizsgálata

Megfigyelhető, hogy a fiúk a szokásosnál többet beszélnek (általában) hétfőnként, szerdánként és csütörtökönként, amikor az előző napi eredményekről számolnak be a futball vagy a kézilabda világából. A felvétel épp egy meccsnap után készült, így megtudhattunk néhány izgalmas részletet a fiúk elmondásaiból. R.: „Nyert a Barca, Messi most nem rúgott gólt”. Á.: „Nyert a Pick 5 góllal idegenben”.

A beszélgetőkör után a fohászt, a közös köszöntést mindenki elmondja, majd a bizonyítványverseiket az aznapi versmondók felállva szavalják. A ritmikus kör részeként gyakoroljuk az áprilisi *hónapünnepen* bemutatásra kerülő előadásunkat: a – tizenkét versszakból álló – János vitéz első énekét szavalják, mozgással egybekötve, egyszerre.

Az 5. osztályban a ritmikus körnek része továbbá az iskola körüli futás is – a Waldorf Olimpia miatt. A futás előtti és utáni beszélgetést, amely 27 percet ölelt fel, nem tudtam rögzíteni, így a felvétel 93 perces volt.

A futást követően a gyakorló rész következett: itt a növénytan epochához kapcsolódó szavakat diktáltam (növénymegfigyelés, zuzmó, jácint stb.). Itt néhány visszakérdésük is volt, pl. (lány, N.): „*A nárcisz alatt a növényt érted, vagy a női nevet?*”

A növénytan epochán mindenki aktív volt. Az óra első részében a házi feladataikat olvasták fel, amely egy növénymegfigyelés második fogalmazása volt. Előre megadott szempontok alapján kellett megfigyelniük 4 héten át egy általuk kiválasztott növényt, amelyről összesen négy fogalmazás és négy rajz született a négy hét alatt. A házi feladatok felolvasása után az új ismeretek elsajátítása következett. A gombákról tanultunk.

Az óra utolsó részéhez, a történetmeséléshez érkezve a gyerekek rajzoltak tovább. A történetmesélés 10 órakor ér véget, amikor a közös elkészítés után („*Viszontlátásra, kedves 5. osztály!*” és „*Viszontlátásra, kedves Bea néni!*”) kezdetét veszi a 30 perces szünet.

Az ötödikesek szóbeli produktumainak elemzése

Az ötödikesek szépen, érthetően, artikuláltan beszélnek. Szóban kevés nyelvhelyességi hibát vétenek. A 9. táblázatban a lányok növénytan epochán használt szavainak számát gyűjtöttem össze. A lányok közül a legkevesebbet beszélt ezen a márciusi epochán N., a legtöbb szót Z. neve mellé jegyeztem. (Egyik lány produktuma sem okozott meglepetést.)

Név:	Besz. kör:	Fohász:	Biz. vers:	Ritm. kör:	Gyak. rész:	Főtanítás:	Történet:	Búcsúzás:	Összesen:
N.	8 szó	78 szó	–	277 szó	–	52 szó	–	4 szó	419 szó
S.	–	78 szó	55 szó	277 szó	–	37 szó	–	4 szó	451 szó
L.	6 szó	78 szó	–	277 szó	8 szó	49 szó	–	4 szó	422 szó
A.	–	78 szó	42 szó	277 szó	–	31 szó	–	4 szó	432 szó
A.	10 szó	78 szó	–	277 szó	–	70 szó	–	4 szó	439 szó
H.	24 szó	78 szó	47 szó	277 szó	–	91 szó	–	4 szó	521 szó
N.	22 szó	78 szó	51 szó	298 szó	10 szó	69 szó	–	4 szó	532 szó
Z.	15 szó	78 szó	–	316 szó	–	140 szó	15 szó	4 szó	568 szó
A.	12 szó	78 szó	–	277 szó	–	49 szó	–	4 szó	420 szó
Össz.:	97 szó	702 szó	195 szó	2553 szó	18 szó	588 szó	15 szó	36 szó	4204 szó

9. táblázat: Az ötödikes lányok és az epochán használt szavak száma részletesen bemutatva

A 10. táblázat a fiúk eredményeit mutatja. D.-től érkezett a legtöbb szó, a legkevesebb pedig Á.-tól.

Név:	Besz. kör:	Fohász:	Biz. vers:	Ritm. kör:	Gyak. rész:	Főtanítás:	Történet:	Búcsúzás:	Összesen:
B.	8 szó	78 szó	–	328 szó	–	190 szó	5 szó	4 szó	613 szó
Á.	6 szó	78 szó	54 szó	277 szó	–	39 szó	–	4 szó	458 szó
Á.	12 szó	78 szó	–	277 szó	–	49 szó	4 szó	4 szó	424 szó
Á.	8 szó	78 szó	–	277 szó	–	37 szó	–	4 szó	404 szó
R.	8 szó	78 szó	–	319 szó	–	188 szó	20 szó	4 szó	617 szó
M.	9 szó	78 szó	–	283 szó	6 szó	72 szó	–	4 szó	452 szó
D.	25 szó	78 szó	50 szó	316 szó	25 szó	178 szó	–	4 szó	676 szó
Á.	11 szó	78 szó	–	287 szó	25 szó	121 szó	–	4 szó	526 szó
Össz.:	87 szó	624 szó	104 szó	2364 szó	50 szó	874 szó	29 szó	32 szó	4164 szó

10. táblázat: Az ötödikes fiúk és az epochán az általuk használt szavak száma részletesen bemutatva

A lányok tanulónkénti átlagos szómennyisége 467,11; a fiúké pedig 520,5 (11. táblázat). A kétmintás T-próba (12. táblázat) segítségével az derült ki, hogy az ötödikes fiúknál és lányoknál a szóbeli kommunikációban mért szavak számában nincs szignifikáns különbség ($t=1,322$; $df=10,690$; $p=0,214$).

	nem	N	Mean
szóban	fiú	8	520,5
	lány	9	467,11

11. táblázat: A fiúk és lányok tanulónkénti átlagos szómennyisége

szóban	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Equal variances assumed	5,064	0,40	1,367	15	0,192
Equal variances not assumed			1,322	10,690	0,214

12. táblázat: Az ötödikes fiúk és lányok kétmintás T-próbájának mutatói

A nyolcadikosok szóbeli kommunikációjának vizsgálata

Nem epocha keretén belül készült a hangfelvétel, hanem egy *dupla-órán*. Mivel 90 perc állt rendelkezésemre, ezért megpróbáltam hasonlóképp felépíteni az órát, mint az epochát. Ez az óra – ráhangolódásként és az új milió megszokása miatt – tizennégy perces beszélgetőkörrel kezdődött (oka a helyszín: tudniillik az iskola pincéjében található könyvtár kb. kétszer akkora, mint a gyerekek icipici terme, ám zezugos, illetve csupán két pad található lent néhány székkal, a gyerekek nagy örömeire, mivel így szivacsokon hason fekve és fotelekben ülve töltötték az órát).

A beszélgetőkör után a fohász, majd egy nyolcpercnyi gyakorlás vette kezdetét: szavakat diktáltam, amelyeket le kellett írniuk a füzetükbe. Ezután egy kommunikációs feladatot vittem, méghozzá egy önismereti, kommunikációs készséget és érzelmi intelligenciát fejlesztő játékot. A helyszín ehhez a játékhoz különösen jó volt: a néhány fotel, a számos könyv, valamint a könyvtár melege bensőséges hangulatot teremtett. A *Dixit* nevű kártyákat letettem az egyik asztalra. Választaniuk kellett egyet (maximum kettőt), amely(ek) – a nyolcadik osztály végéhez közeledve – a leginkább kifejezi(k) érzéseiket. Beszélniük kellett a kártyáról: mit ábrázol, szerintük mi a mondanivalója, miért épp azt választották, mit éreznek.

A lányok nyíltan, bátran, őszintén beszéltek az érzéseikről, a fiúk kevésbé. Ez már egy egészen intim téma volt. Itt nem csupán az általában vett érzelmekről beszéltünk, hanem arról, amit ez a konkrét esemény, azaz a 8. osztály vége jelent számukra. Az óra második felében egy helyesírási és nyelvhelyességi feladatlapot vittem be. Ezt oldották meg önállóan, majd együtt megbeszéltük a megoldást. Az óra végét az elmaradhatatlan elköszönés jelentette.

A nyolcadikosok szóbeliségének elemzése

Jó hangulatban kezdődött az óra. A beszélgetőkörben a sok érdekes gondolat elhangzott a lányoktól. A *Dixit* kártyát eddig még nem vittem be a nyolcadikba. Most kártyának és a gyerekek mondanivalójának köszönhetően 38 perces beszélgetés kerekedett.

A lányok aktívak és érdeklődők voltak, figyeltek órán. A legtöbb szót E. „számlájára” írhatjuk, a legkevesebbet ezen a napon S. beszélt. Egyik eredmény sem lepett meg, bár előzetesen úgy éreztem, hogy Zs. vagy L. neve mellé kerül majd a legmagasabb szószám. A beszélgetőkörben L., a kártyás készségfejlesztésnél Zs. beszélt a legtöbbet, a helyesírási feladatnál pedig – a helyesen író – Cs.

Az 13. táblázat részletesen mutatja a lányok szóbeli megnyilvánulásait.

Név:	Beszélgetőkör:	Fohász:	Gyakorló rész:	Kártyák:	Helyesírás:	Elköszönés:	Összesen:
E.	31 szó	77 szó	–	201 szó	101 szó	3 szó	413 szó
B.	8 szó	77 szó	–	87 szó	52 szó	3 szó	227 szó
E.	30 szó	77 szó	–	121 szó	91 szó	3 szó	322 szó
B.	36 szó	77 szó	–	70 szó	31 szó	3 szó	217 szó
Zs.	36 szó	77 szó	–	223 szó	49 szó	3 szó	388 szó
R.	41 szó	77 szó	10 szó	89 szó	99 szó	3 szó	319 szó
Cs.	–	77 szó	–	57 szó	13 szó	3 szó	150 szó
S.	–	77 szó	–	39 szó	21 szó	3 szó	140 szó
Cs.	–	77 szó	–	191 szó	112 szó	3 szó	383 szó
L.	145 szó	77 szó	14 szó	101 szó	42 szó	3 szó	382 szó

J.	22 szó	77 szó	22 szó	108 szó	31 szó	3 szó	263 szó
Össz.:	349 szó	847 szó	46 szó	1287 szó	642 szó	33 szó	3204 szó

13. táblázat: A nyolcadikos lányok szóbeli megnyilvánulásai számokban kifejezve

A fiúk 90 perc alatt összesen 500 szót ejtettek ki (14. táblázat). Alapvetően G. mindig a legaktívabb fiú az osztályban, ez most sem volt másképp.

Név:	Beszélgető-kör:	Fohász:	Gyakorló rész:	Kártyák:	Helyesírás:	Elköszönés:	Összesen:
G.	25 szó	77 szó	23 szó	22 szó	49 szó	3 szó	199 szó
Cs.	–	77 szó	–	45 szó	29 szó	3 szó	154 szó
B.	–	77 szó	–	28 szó	39 szó	3 szó	147 szó
Össz.:	25szó	231 szó	23 szó	95 szó	117 szó	9 szó	500 szó

14. táblázat: A nyolcadikos fiúk szóbeli megnyilvánulásai számokban kifejezve

A lányok tanulónkénti átlagos szómennyisége 291,27; a fiúké 166,66 (15. táblázat). A kétmintás T-próba segítségével megállapítható (16. táblázat), hogy a nyolcadikos fiúknál és lányoknál a szóbeli kommunikációt mért szavak számában szignifikáns különbség található ($t=-3,696$; $df=11,626$; $p=0,003$).

	nem	N	Mean
szóban	fiú	3	166,66
	lány	11	291,27

15. táblázat: A fiúk és a lányok tanulónkénti átlagos szómennyisége

szóban	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Equal variances assumed	5,631	0,035	-2,123	12	0,055
Equal variances not assumed			-3,696	11,626	0,003

16. táblázat: A kétmintás T-próba eredményei

A szóbeli megnyilvánulások mérésének eredménye – nemek szerint

Az ötödikes óra 120, a nyolcadikos 90 perces volt, viszont a 27 perces futás miatt mégis szinte ugyanannyi ideig tartottak. A lányok összesen 7 408 szót ejtettek ki az általam tartott, hangfelvétellel rögzített tanórán, ami átlagosan 370,40 szót jelent gyermekenként. A fiúknál 4 664 volt a mért mennyiség, amely átlagosan 424 szót jelentett (17. táblázat).

A kétmintás T-próba segítségével megállapítható (18. táblázat), hogy a lányok (az ötödikesek és a nyolcadikosok), valamint fiúk (az ötödikesek és a nyolcadikosok) a szóbeli kommunikációt mérő szavak számában nincs szignifikáns különbség ($t=0,983$; $df=29$; $p=0,334$).

	nem	N	Mean
szóban	fiú	11	424,00
	lány	20	370,40

17. táblázat: A fiúk és a lányok tanulónkénti átlagos szómennyisége

szóban	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
Equal variances assumed	2,327	0,138	0,983	29	0,334
Equal variances not assumed			0,867	14,674	0,400

18. táblázat: A kétmintás T-próba eredményei

Az eredmények értelmezése

A statisztikai elemzések azt mutatják, hogy a szavak számában nincs szignifikáns különbség:

- az ötödikes fiúk és lányok írásbeli kommunikációja között,
- az ötödikes fiúk és lányok szóbeli kommunikációja közt,
- a nyolcadikos fiúk és lányok írásbeli kommunikációja között,
- a fiúk (ötödikesek és nyolcadikosok) és lányok (ötödikesek és nyolcadikosok) szóbeli kommunikációjában.

Szignifikáns különbséget mutat a statisztika:

- a nyolcadikos fiúk és lányok szóbeli kommunikációjában,
- a fiúk (ötödikesek és nyolcadikosok) és lányok (ötödikesek és nyolcadikosok) írásbeli kommunikációjában.

Ezek az eredmények a nemi sztereotípiákból, a különböző életkori sajátosságokból fakadhatnak. Az ötödikesek büszkék a munkájukra (pl. a házi feladat felolvasása), intellektuálisan fejlettebbek az előző évekhez képest. A nyolcadikosok kamaszkori nehézségei (például a hamarosan megtörténő elválás okozta szorongás), a csökkenő „lágyság”, a hormonális változások (mutáció és menstruáció) hatással lehetnek a statisztika által mutatott eredményekre.

Összegzés

A viszonylag alacsony elemszám ($n=31$) miatt megdönthetetlen és messzemenő következtetéseket sajnos nem tudtam levonni, már csak azért sem, mert a nyolcadikos fiúk alacsony létszámmal ($n=3$) szerepeltek. A nem- és létszámbeli eloszlás nem volt kiegyensúlyozott.

Dolgozatom központi témája és célja az volt, hogy a szegedi Szabad Waldorf Iskola két (kor)osztályát a tanórai verbális megnyilvánulások tekintetében elemezzem és összehasonlítsam. Kíváncsi voltam az írásbeli és a szóbeli kommunikációjuk mennyiségére, továbbá érdekelt a gyerekek kommunikációjának nemek közötti eloszlása.

A munkám elején megfogalmazott kérdéseimre és hipotéziseimre szeretnék visszatérni néhány mondat erejéig. Az első kutatási kérdésem: a társadalmi nemek szempontjából milyen jellemző különbségek vannak a Waldorf-diákok írásbeli és szóbeli megnyilatkozásaiban? A statisztikai adatokra tudok támaszkodni e kérdés megválaszolásánál. Különbséget találtam a fiúk és lányok szóbeli megnyilatkozásai között a nyolcadik osztály körében: több mint hatszoros az eltérés, ám figyelembe kell vennünk azt a – nem elhanyagolható – tény, hogy a lányok három és félszer

többen vannak. A másik különbség az írásbeli megnyilatkozásokban mutatkozott: a 11 fiú több mint három és félszer beszélt kevesebbet a 20 lánynál. A második kérdés így hangzott: milyen eltérés található az 5. és a 8. osztály között nemek szerint? A megnyilatkozások tekintetében az írásban beadott munkájukban volt számottevő, szignifikáns különbség a fiúk és a lányok között. S végül a harmadik: milyen tényezőknek és hatásoknak tulajdoníthatjuk az esetleges eltéréseket? Feltételezhető, hogy a nyolcadikosok gyorsabb beszédtempója és kézírása, a fiúk és a lányok – társadalmi nemek – közti különbözősége, a fantázia, a kreativitás és a szabadság hatásai szerepet játszanak az eltérések létrejöttében.

Első hipotézisemben azt feltételeztem, hogy az ötödikes fiúk és lányok verbális megnyilvánulásaiban nincs szignifikáns különbség. Ez az állítás a statisztikai számítások szerint beigazolódott. Második hipotézisem az volt, hogy a nyolcadikosoknál szignifikáns eltérés van a lányok és a fiúk között az órákon használt szavak számának tekintetében. Ez a megfogalmazás csak részben igazolódott be: valóban szignifikáns különbség van a szóbeli kommunikáció terén, viszont az írásbelinél nincs különbség. A harmadik hipotézisem pedig az, hogy az ötödikes és a nyolcadikos lányok a tanórai kommunikációban (írásban és szóban) szignifikánsan több szót használnak, mint az ötödikes és nyolcadikos fiúk. Ennek – az előzőhöz hasonlóan – egyik része beigazolódott (a szóbeliség), a másik része azonban nem (az írásbeliség).

Reményeim szerint sikerült céljaimat megvalósítani, kutatási kérdéseimre megfelelően válaszolni, s mindemellett közelebb hozni az olvasót ehhez a hagyományostól eltérő iskolai rendszerhez, oktatási és nevelési szisztémához.

Felhasznált irodalom

- A Szabad Waldorf Általános Iskola és Gimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola Szervezeti és Működési Szabályzata (SzMSz), 2012/13.*
https://drive.google.com/file/d/1e6mMNmw8fjCYSK_WDW6JtcL10rDD4vqn/view Letöltés: 2019. 01. 30.
- Beal, C. R. 1994. *Boys and Girls: The Development of Gender Roles.* New York: McGraw-Hill.
- F. Lassú Zs. 2004. A nemek kérdése – szexualitás az iskolában. In: N. Kollár K., Szabó É. (szerk.). *Pszichológia pedagógusoknak.* Budapest: Osiris Kiadó. 551–563.

- Lindenberg, Ch. 2004. *Waldorf-iskolák: szorongás nélkül tanulni, tudatosan cselekedni*. Budapest: Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.
- Steiner, R. 1993. *Általános embertan mint a pedagógia alapja*. Budapest: Magyar Antropozófiai Társaság.
- Varga K. 2014. *Pszichológus etika – 99 dilemma tükrében*. Budapest: Medicina Kiadó.
- Vekerdy T. 2014. *Iskolák?!?! Gyerekek, szülők és tanárok*. Budapest: Centrál Média csoport Zrt.
- Wilkinson, R. 1990. *Iskolázás – a józan ész szabályai szerint*. Budapest: Magyar Antropozófiai Társaság.